

A photograph of a dirt path winding through a dense forest. Sunlight rays stream through the trees, creating a hazy, golden atmosphere. The path is covered in fallen leaves and small plants. The text is overlaid on the upper part of the image.

به نام مهربانترین
IN THE NAME OF THE MOST
COMPASSIONATE

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

حجم اعتبارات بانکی و راهکارهای کاهش آن

استاد: جناب آقای دکتر سید محمد مستولی زاده

گردآورنده: مونا مومنی



عمده تجهیز و تخصیص اعتبارات در اقتصاد ایران، توسط نظام بانکی صورت می‌گیرد. از این رو با توجه به نقش بانکها در اقتصاد کشور خصوصاً تأمین مالی بنگاه‌های اقتصادی، بررسی روند اعتبارات بانکی در قالب عقود مختلف در کشور امری ضروری به نظر می‌رسد. در همین راستا، ابتدا تعریف اعتبارات بانکی ارائه شده، سپس انواع عقود بانکی جهت ارائه اعتبارات بانکی مشخص می‌شود. سپس روند ارائه اعتبارات بانکی در چارچوب عقود معرفی شده بررسی می‌گردد و در نهایت، راهکارهایی جهت کنترل و کاهش حجم اعتبارات بانکی ارائه می‌گردد.



تعریف اعتبارات بانکی

اعتبارات بانکی همان خروجی های اصلی بانک ها هستند که از طریق آنها نقدینگی های سرگردان جامعه، به مبادی تعریف شده و هدفمند اقتصادی تزریق می شود. بدین معنی که یک بانک با تجهیز منابع (شامل سرمایه و حقوق صاحبان سهام و انواع سپرده ها و یا سایر بدهی ها) آنها را در راستای اهداف از قبل تعیین شده به مصرف می رساند.

به تعبیر دیگر فرض بر این است که یک بانک با ایجاد این دارایی های درآمدزا در پایان هر دوره مالی به سود رسیده و دوباره با استفاده از سودهای انباشته شده و منابع جدید شامل افزایش سرمایه یا ایجاد بدهی های دیگر فعالیت خود را گسترش می دهد. هرچند در بانک های توسعه ای که معمولا با سرمایه دولت ها تشکیل می گردند، رسیدن به اهداف اقتصادی و ملی، از اهمیت بیشتری نسبت به سوددهی بانک برخوردار است.



راه های تخصیص اعتبارات بانکی

تخصیص اعتبارات در نظام بانکی کشور در چارچوب عقود زیر صورت می گیرد:

۱. قرض الحسنه
۲. عقود مشارکتی (مضاربه، مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، مزارعه، مساقات)
۳. عقود مبادله ای (فروش اقساطی، اجاره به شرط تملیک، سلف، جعاله، خرید دین، استصناع،
مزابحه)
۴. سرمایه گذاری مستقیم



قرض الحسنه قراردادی است که بموجب آن بانک (به عنوان قرض دهنده) مبلغ معینی را طبق ضوابط مقرر در این دستورالعمل به اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی (به عنوان قرض گیرنده) به قرض واگذار مینماید.

در نظام بانکداری کشور اعطای قرض الحسنه به این نهادها مجاز می باشد:

- شرکتهای تعاونی به منظور ایجاد کار
- کارگاهها و واحدهای تولیدی متعلق به منظور کمک به افزایش تولید
- رفع احتیاجات ضروری اشخاص حقیقی
- هزینه ازدواج و تهیه جهیزیه
- هزینه درمان و بیماری
- هزینه تعمیر و تامین مسکن
- کمک هزینه تحصیلی
- کمک هزینه برای ایجاد مسکن روستایی ها
- رفع نیازهای ضروری



عقود مبادله ای عقودی با بازدهی ثابت هستند که نرخ سود تسهیلات در قالب آنها می تواند نرخ ثابتی باشد و عقود فروش اقساطی، جعاله، اجاره به شرط تملیک، خرید دین، استصناع و مرابحه جزء این عقود محسوب میشوند.

فروش اقساطی: مطابق آیین نامه اجرایی، بانکها می توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت استفاده در امور تولیدی، خدماتی و مصرفی، کالاهایی را تهیه و از طریق فروش اقساطی در اختیار متقاضیان قرار دهند.

اجاره به شرط تملیک: اجاره به شرط تملیک مبتنی بر عقد اجاره ای است که در آن شرط می شود مستأجر در پایان مدت اجاره، عین کالای اجاره داده شده را مالک گردد. با استفاده از این روش بانکها می توانند به منظور ایجاد تسهیلات لازم جهت گسترش بخشهای مختلف اقتصادی، اعم از امور صنعتی، کشاورزی، معدنی و خدماتی و نیز مسکن به عنوان موجر مبادرت به معاملات اجاره به شرط تملیک نمایند. روش کار به این گونه است که متقاضی بعد از تعیین نوع دارایی که نیاز دارد تعهدی به بانک می سپارد مبنی بر اینکه به محض اعلام بانک در مورد آماده بودن دارایی موضوع تقاضای وی، نسبت به انعقاد قرارداد اقدام نماید، به این ترتیب پس از آنکه دارایی مورد تقاضا توسط بانک فراهم شد به عنوان اجاره تحویل متقاضی می گردد و در صورت وفای به قرارداد، دارایی مذکور در پایان مدت قرارداد، به مالکیت مستأجر در خواهد آمد.



جعاله: یکی دیگر از تسهیلات بانکی جعاله است که به موجب آن جاعل (کارفرما) در مقابل انجام عمل معین، طبق قرارداد ملزم به پرداخت جعل (اجرت) معلوم می‌گردد، طرفی که عمل یا کار را انجام می‌دهد عامل (پیمانکار) نامیده می‌شود. از طریق استفاده از عقد جعاله در بکارگیری تسهیلات بانکی، برای بانک‌ها امکان گسترش و توسعه در امور مربوط به تولیدات صنعتی و کشاورزی، بازرگانی و خدماتی با تنظیم قرارداد به عنوان عامل یا در صورت نیاز به عنوان جاعل فراهم می‌گردد.

خرید دین: از جمله ابزارهایی که در نظام بانکداری بدون ربا برای تأمین منابع مالی مورد نیاز واحدهای تولیدی، بازرگانی و خدماتی مورد استفاده قرار می‌گیرد خرید دین است، بنا به تعریف، خرید دین، تسهیلاتی است که به موجب آن بانک سفته، برات یا هر سند مالی مدت داری را که ناشی از معامله واقعی باشد، خریداری می‌کند. بانکها بر اساس مصوبه شورای پول و اعتبار برای اشخاص حقیقی یا حقوقی تا سقف معین خط اعتبار تعیین می‌کنند و شکل استفاده از آن چنین است که اشخاص مزبور کالاهای مورد نیاز خود را خریداری و به جای پرداخت وجه نقد، سفته‌ای معادل قیمت خرید به سررسید معین به فروشندگان تحویل می‌دهند و فروشندگان کالا، سفته را به بانک محل اعتبار خریدار برده تنزیل می‌کنند.



عقود مبادله ای

استصناع: استصناع یا قرارداد سفارش ساخت، قراردادی است بین دو شخص اعم از حقیقی و حقوقی مبنی بر تولید کالایی خاص یا اجرای پروژه‌ای با ویژگی‌های مشخص در آینده است که سفارش‌گیرنده (پیمانکار) در ازای گرفتن مبالغی معین در زمان‌های توافق شده که بخشی از آن می‌تواند به صورت نقد و بخشی از آن به صورت اقساط به تناسب پیشرفت فیزیکی کار یا حتی مستقل از آن باشد، براساس زمان‌بندی کوتاه‌مدت یا بلندمدت به طور مثال از یک‌ساله تا ده‌ساله، متعهد می‌شود مواد اولیه و کالاهای مورد نیاز برای اجرای پروژه را به طور مستقیم خود تهیه و در زمان مشخص کالا یا پروژه مورد نظر را ساخته و به سفارش‌دهنده تحویل دهد.

مراجعه: یکی از انواع قرارداد بیع، بیع مرابحه است که از زمان‌های قدیم بین مردم رایج بوده است و مقصود از آن بیعی است که فروشنده قیمت تمام‌شده کالا اعم از قیمت خرید، هزینه‌های حمل و نقل و نگهداری و سایر هزینه‌های مربوطه را به اطلاع مشتری می‌رساند سپس تقاضای مبلغ یا درصدی اضافی به عنوان سود می‌کند. به طور مثال، اعلان می‌کند این کالا را به هزار تومان خریده است و حاضر است به هزار و صد تومان یا با ده درصد سود به مشتری بفروشد، در بیع مرابحه چنانچه فروشنده در بیان قیمت خرید یا هزینه‌های مربوطه دروغ بگوید مشتری خیار فسخ پیدا می‌کند، بیع مرابحه می‌تواند به صورت نقد یا نسیه دفعی یا اقساطی منعقد شود و در صورتی که نسیه باشد به طور معمول نرخ سود آن بیشتر است. شایان ذکر است قرارداد بیع مرابحه اقساطی در قانون عملیات بانکی بدون به صورت فروش اقساطی آمده و بانک‌ها به صورت گسترده از آن استفاده می‌کنند.



عقود مشارکتی نیز شامل عقود مشارکت مدنی، مشارکت حقوقی، مضاربه و معامله سلف می شود.

مضاربه: عقد مضاربه به قراردادی اطلاق می شود که به موجب آن یکی از طرفین (مالک) عهده دار تامین سرمایه (نقدی) می گردد، با قید اینکه طرف دیگر (عامل) با آن تجارت کرده و در سود حاصله، هر دو طرف شریک باشند. بانک بعنوان مالک، سرمایه نقدی را در اختیار عامل اعم از شخص حقیقی یا حقوقی قرار می دهد مدت قرارداد حداکثر یکسال از زمان انعقاد تا تسویه کامل موضوع قرارداد می باشد.

مشارکت مدنی: مشارکت مدنی، درآمیختن سهم‌الشرکه نقدی و یا غیرنقدی شریک با سهم‌الشرکه نقدی و یا غیرنقدی بانک به نحو مشاع برای انجام کاری معین در زمینه فعالیت‌های تولیدی، بازرگانی و خدماتی به مدت محدود به قصد انتفاع بر حسب قرارداد است.



مشارکت حقوقی: مشارکت حقوقی عبارت است از تأمین قسمتی از سرمایه شرکتهای سهامی جدید یا خرید قسمتی از سهام شرکتهای سهامی توسط بانک. طبق قانون بانکها از طریق مشارکت حقوقی کمبود سرمایه شرکتهای سهامی تولیدی (صنعتی، معدنی، کشاورزی، ساختمانی) و شرکتهای سهامی بازرگانی و خدماتی را تأمین می کنند و در پایان هر دوره مالی همانند دیگر سهامداران به نسبت سرمایه در سود شرکت سهیم می شوند.

سلف: پیش خرید نقدی محصولات تولیدی به قیمت معین را سلف می گویند. طبق قانون عملیات بانکی بدون ربا، بانک می تواند بمنظور ایجاد تسهیلات لازم جهت تأمین قسمتی از سرمایه در گردش واحدهای تولیدی (اعم از اینکه مالکیت این واحدها متعلق به شخص حقیقی یا حقوقی باشد)، منحصرأ بنا به درخواست اینگونه واحدها مبادرت به پیش خرید محصولات تولیدی آنها نماید و به طور معمول بانک در پایان دوره به متقاضی وکالت می دهد تا محصول تولید شده را از طرف بانک بفروشد. مدت قرارداد سلف حداکثر معادل یک دوره تولید بوده مشروط بر آنکه از یکسال تجاوز ننماید.



مطابق ماده ۸ قانون عملیات بانکی بدون ربا، بانک ها می توانند در طرحهای تولیدی و عمرانی که جنبه تجملی و غیرضروری ندارند مستقیماً به سرمایه گذاری مبادرت نمایند، بنا به تعریف، سرمایه گذاری مستقیم عبارت است از تأمین تمام سرمایه لازم جهت اجرای طرحهای تولیدی، بازرگانی و خدماتی که به صورت شرکتهای سهامی تشکیل می شوند و توسط یک یا چند بانک انجام می گیرد. مبادرت به سرمایه گذاری مستقیم در هر زمینه ای مستلزم تحقیق و بررسی دقیق است و طبق قانون نتیجه ارزیابی طرح بایستی حاکی از عدم زیان دهی باشد. مبنای فقهی این شیوه، جواز فقهی فعالیت های مستقیم اقتصادی است و تازمانی که موضوع فعالیت، مخالف شرع نباشد سرمایه گذاری مستقیم اشکالی ندارد.

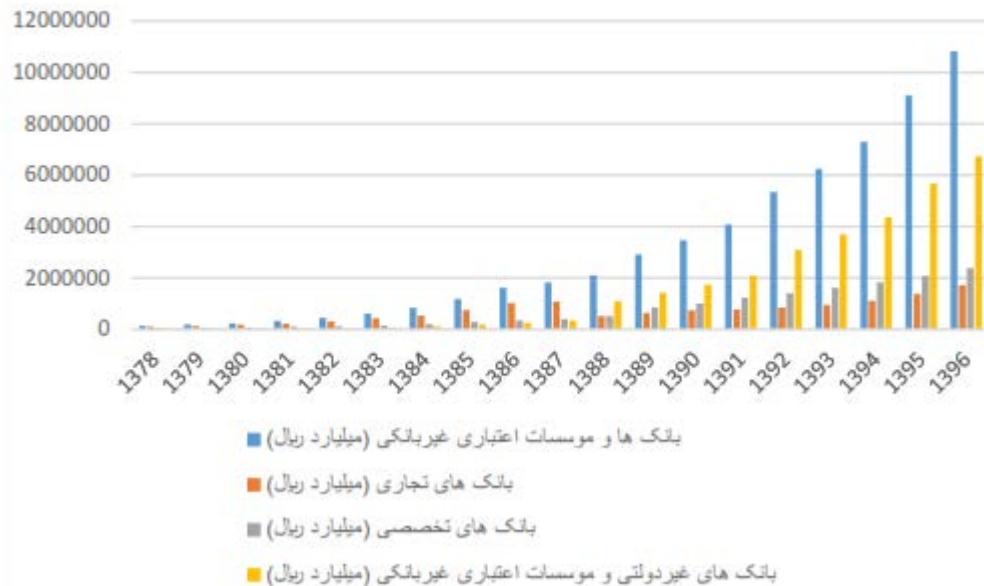
پس از معرفی انواع قرارداد های مربوط به اعتبارات اعطایی در سیستم بانکداری ایران، در بخش بعدی به ارائه آمار و اطلاعات عددی در این رابطه پرداخته می شود.



حجم کل اعتبارات بانکی

جدول (۱). حجم کل اعتبارات بانکی به تفکیک مراکز اعتبار دهنده (میلیارد ریال)

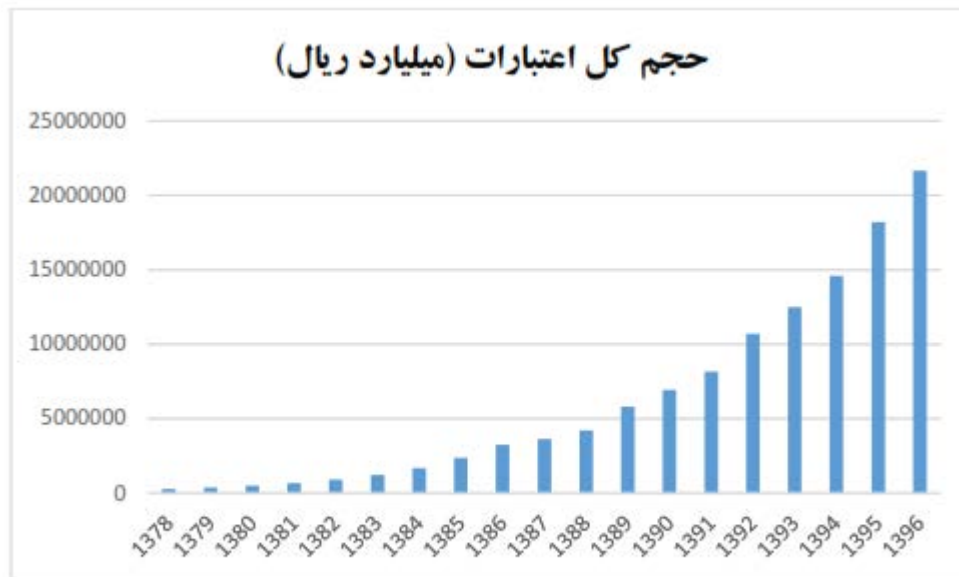
اعتبارات بانکی به تفکیک مراکز اعتبار دهنده



| سال | بانک ها و موسسات اعتباری غیربانکی (میلیارد ریال) | بانک های تجاری (میلیارد ریال) | بانک های تخصصی (میلیارد ریال) | بانک های غیردولتی و موسسات اعتباری غیربانکی (میلیارد ریال) | حجم کل اعتبارات (میلیارد ریال) |
|------|--|-------------------------------|-------------------------------|--|--------------------------------|
| ۱۳۷۸ | ۱۳۴۰۴۸ | ۹۱۶۳۲ | ۴۲۲۱۰ | ۲۰۶ | ۲۶۸۰۹۶ |
| ۱۳۷۹ | ۱۷۶۹۰۷,۵ | ۱۲۰۵۳۵,۸ | ۵۵۹۳۴,۶ | ۴۳۷ | ۳۵۳۸۱۴,۹ |
| ۱۳۸۰ | ۲۳۷۵۰,۲ | ۱۶۴۲۱۰,۹ | ۷۲۱۶۶ | ۱۰۹۳,۳ | ۶۷۴۹۰۰,۴ |
| ۱۳۸۱ | ۳۲۰۷۹۶,۲ | ۲۲۴۶۲۸,۹ | ۹۲۱۷۶,۸ | ۳۹۹۰,۵ | ۶۶۱۵۹۲,۴ |
| ۱۳۸۲ | ۴۴۳۳۹۷,۶ | ۳۱۲۲۷۲,۶ | ۱۱۲۴۹۴,۵ | ۱۷۱۷۵,۵ | ۸۴۶۷۹۵,۲ |
| ۱۳۸۳ | ۶۰۸۴۰۷,۵ | ۴۱۹۶۵۷,۸ | ۱۴۰۱۴۱,۹ | ۶۸۶۰۷,۸ | ۱۲۱۶۸۱۵ |
| ۱۳۸۴ | ۸۳۲۸۳۱,۷ | ۵۳۱۰۸۴,۲ | ۱۹۷۶۶۱,۲ | ۱۰۴۰۸۶,۳ | ۱۶۶۵۶۶۳,۴ |
| ۱۳۸۵ | ۱۱۷۹۷۲۲,۵ | ۷۲۷۳۳۶,۶ | ۲۷۸۳۳۹,۸ | ۱۶۳۴۶۶,۱ | ۲۳۵۹۴۴۵ |
| ۱۳۸۶ | ۱۶۱۵۷۹۱,۲ | ۱۰۲۲۹۳۵,۱ | ۳۴۴۶۸۱,۴ | ۲۴۹۱۷۴,۷ | ۳۳۳۱۵۸۲,۴ |
| ۱۳۸۷ | ۱۸۱۳۲۵۰,۱ | ۱۰۸۲۱۳۵,۶ | ۳۹۷۲۱۰,۲ | ۳۳۹۰۴,۳ | ۳۶۲۶۵۰۰,۲ |
| ۱۳۸۸ | ۲۱۰۳۹۱۶,۱ | ۵۱۱۸۲۳,۳ | ۵۰۰۹۷۶,۱ | ۱۰۹۱۱۱۶,۷ | ۴۲۰۷۸۲۲,۲ |
| ۱۳۸۹ | ۲۹۰۳۴۸۲,۳ | ۶۲۹۹۱۴,۶ | ۸۵۲۲۸۶,۳ | ۱۴۲۱۲۸۱,۴ | ۵۸۰۶۹۶۴,۶ |
| ۱۳۹۰ | ۳۴۵۶۶۳۳,۳ | ۷۲۷۸۰۴,۲ | ۱۰۰۴۱۳۰,۴ | ۱۷۲۶۶۸۸,۷ | ۶۹۱۳۲۶۶,۶ |
| ۱۳۹۱ | ۴۰۶۷۵۹۰,۶ | ۷۶۳۹۷۲,۹ | ۱۲۲۵۱۹۲,۹ | ۲۰۷۸۴۲۴,۸ | ۸۱۳۵۱۸۱,۲ |
| ۱۳۹۲ | ۵۳۴۷۹۱۸,۲ | ۸۴۸۷۴۵,۲ | ۱۴۰۹۳۴۰,۱ | ۳۰۸۹۸۳۲,۹ | ۱۰۶۹۵۸۳۶,۴ |
| ۱۳۹۳ | ۶۲۴۰۹۴۴,۳ | ۹۴۴۷۴۲,۳ | ۱۶۱۲۴۴۵,۸ | ۳۶۸۳۷۵۶,۲ | ۱۲۴۸۱۸۸۸,۶ |
| ۱۳۹۴ | ۷۲۹۲۸۰۰ | ۱۱۱۰۵۰۰ | ۱۸۱۹۵۰۰ | ۴۳۶۲۸۰۰ | ۱۴۵۸۵۶۰۰ |
| ۱۳۹۵ | ۹۱۰۱۱۰۰ | ۱۳۶۷۶۰۰ | ۲۰۶۰۹۰۰ | ۵۶۷۲۶۰۰ | ۱۸۲۰۲۲۰۰ |
| ۱۳۹۶ | ۱۰۸۳۲۲۰۰ | ۱۷۱۳۱۰۰ | ۲۳۸۱۹۰۰ | ۶۷۲۸۲۰۰ | ۲۱۶۶۶۴۰۰ |



حجم کل اعتبارات بانکی



نمودار (۱-۲): حجم کل اعتبارات اعطایی در کشور (میلیارد ریال)

همان طور که جداول و نمودارهای مربوط به حجم کل اعتبارات بانکی نشان می دهد، بانک ها و موسسات اعتباری غیر بانکی، ارائه دهنده بیشترین حجم اعتبارات بانکی در کشور بوده اند که پس از آن، بانک های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی قرار داشته، سپس بانک های تخصصی در مرتبه سوم و در نهایت بانک های تجاری، در مرتبه چهارم ارائه اعتبارات بانکی در کشور قرار داشته اند. همچنین مشاهده می شود که حجم اعتبارات اعطایی در کشور از حدود کمتر از ۵۰۰۰۰۰۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۸ به بیشتر از ۲۰۰۰۰۰۰۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۶ رسیده است.



بانک ها و موسسات اعتباری غیر بانکی

جدول (۲-۲): حجم اعتبارات بانک ها و موسسات اعتباری غیر بانکی به تفکیک عقود (میلیارد ریال)

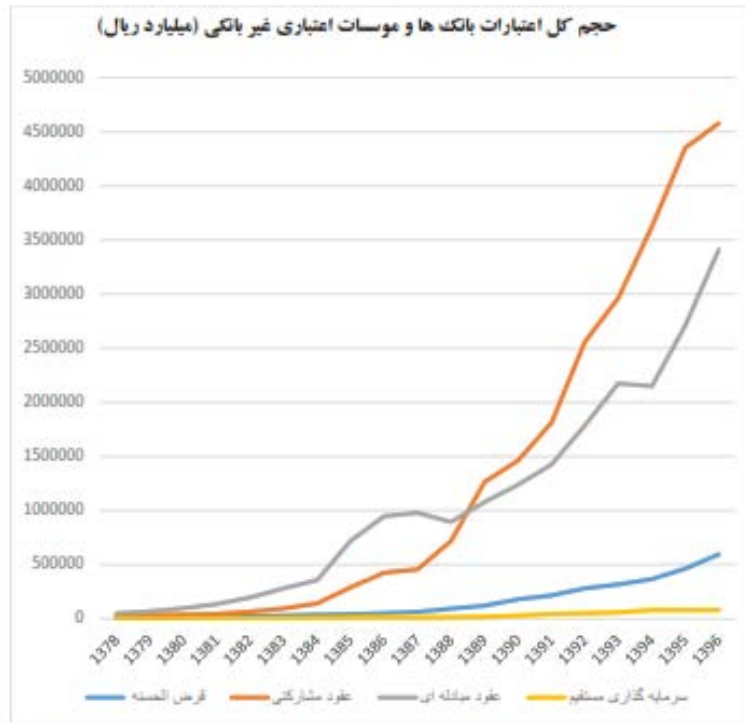
| سال | قرض الحسنه | عقود مشارکتی | عقود مبادله ای | سرمایه گذاری مستقیم |
|------|------------|--------------|----------------|---------------------|
| ۱۳۷۸ | ۶۱۰۰ | ۲۵۷۴۵ | ۴۹۹۵۴ | ۲۰۰۹ |
| ۱۳۷۹ | ۷۵۰۷,۵ | ۳۲۲۹۷,۱ | ۶۷۱۷۸,۴ | ۲۱۰۳,۷ |
| ۱۳۸۰ | ۱۰۶۴۳,۸ | ۳۷۳۵۸ | ۹۷۷۱۸,۲ | ۲۲۲۸,۵ |
| ۱۳۸۱ | ۲۳۰۰۱,۶ | ۴۲۹۶۰,۸ | ۱۳۵۴۹۶,۹ | ۲۵۹۴,۱ |
| ۱۳۸۲ | ۲۵۷۹۴,۹ | ۶۴۳۴۵,۲ | ۱۹۵۹۲۶,۹ | ۳۷۸۴,۸ |
| ۱۳۸۳ | ۲۸۸۰۲,۷ | ۹۴۷۸۳,۴ | ۲۸۱۸۵۷,۷ | ۵۸۶۰,۱ |
| ۱۳۸۴ | ۳۶۵۸۰,۹ | ۱۴۰۵۱۷,۹ | ۳۵۷۲۸۹,۸ | ۸۰۴۱,۶ |
| ۱۳۸۵ | ۴۰۷۸۹ | ۲۸۸۴۵۵,۳ | ۷۱۹۷۰۵,۴ | ۱۱۴۸۳ |
| ۱۳۸۶ | ۵۱۰۱۲,۶ | ۴۲۵۶۵۰,۶ | ۹۴۷۵۴۹,۱ | ۱۴۱۸۱ |
| ۱۳۸۷ | ۶۳۶۹۰ | ۴۵۶۶۸۴,۴ | ۹۷۸۹۶۵,۹ | ۱۳۱۲۲,۷ |
| ۱۳۸۸ | ۹۲۸۱۳,۳ | ۷۱۶۹۴۲,۷ | ۸۹۵۲۶۲,۵ | ۱۴۸۸۳,۳ |
| ۱۳۸۹ | ۱۱۹۵۷۵,۵ | ۱۲۶۳۷۹۷,۹ | ۱۰۷۸۳۰۲,۱ | ۱۹۴۷۳,۴ |
| ۱۳۹۰ | ۱۷۸۴۸۳,۵ | ۱۶۶۲۴۹۷,۷ | ۱۳۳۷۵۴,۸ | ۳۰۰۳۷,۱ |
| ۱۳۹۱ | ۲۱۶۱۲۹,۷ | ۱۸۱۰۹۱۲,۶ | ۱۴۲۵۹۰۹,۴ | ۴۴۱۳۱,۹ |
| ۱۳۹۲ | ۲۸۱۳۹۴,۲ | ۲۵۵۹۷۴۰,۹ | ۱۷۸۷۳۶۶,۱ | ۴۹۴۴۶,۹ |
| ۱۳۹۳ | ۳۱۶۸۶۱,۳ | ۲۹۶۴۴۶۵ | ۲۱۷۶۰۵۵,۹ | ۵۷۸۵۶ |
| ۱۳۹۴ | ۳۶۵۹۰۰ | ۳۶۲۵۹۰۰ | ۲۱۴۹۳۰۰ | ۷۹۷۰۰ |
| ۱۳۹۵ | ۴۴۲۷۰۰ | ۴۲۵۳۳۰۰ | ۲۷۱۱۲۰۰ | ۸۰۲۰۰ |
| ۱۳۹۶ | ۵۹۵۲۰۰ | ۴۵۸۰۴۰۰ | ۳۴۱۱۴۰۰ | ۸۰۳۰۰ |

جدول (۲-۱): حجم اعتبارات بانک ها و موسسات اعتباری غیر بانکی به تفکیک عقود (میلیارد ریال)

| سال | قرض الحسنه | مضاربه | سلف | مشارکت مدنی | جعاله | فروش اقسالی | اجاره به شرط تمیکک | مشارکت حقوقی | سرمایه گذاری مستقیم |
|------|------------|----------|---------|-------------|----------|-------------|--------------------|--------------|---------------------|
| ۱۳۷۸ | ۶۱۰۰ | ۸۳۹۱ | ۸۹۷۰ | ۱۳۷۵۰ | ۲۲۶۷ | ۳۷۹۰۴ | ۸۱۳ | ۳۶۰۴ | ۲۰۰۹ |
| ۱۳۷۹ | ۷۵۰۷,۵ | ۱۰۸۵۵,۸ | ۱۲۴۰۱,۱ | ۱۷۵۰۲,۵ | ۲۷۵۶,۵ | ۵۰۹۱۳,۲ | ۱۱۰۷,۶ | ۳۹۰۸,۸ | ۲۱۰۳,۷ |
| ۱۳۸۰ | ۱۰۶۴۳,۸ | ۱۳۰۹۵,۹ | ۱۷۷۵۵,۷ | ۲۰۳۹۴,۵ | ۳۷۹۸,۷ | ۷۶۳۳۳,۷ | ۱۵۸۰,۱ | ۳۸۶۷,۶ | ۲۲۲۸,۵ |
| ۱۳۸۱ | ۲۳۰۰۱,۶ | ۱۸۱۱۷,۲ | ۲۱۴۹۸,۵ | ۲۰۶۳۰,۷ | ۴۶۶۰,۶ | ۱۰۵۹۵۷,۷ | ۳۴۰۰,۳ | ۶۱۶۲,۹ | ۲۵۹۴,۱ |
| ۱۳۸۲ | ۲۵۷۹۴,۹ | ۲۷۴۵۰,۹ | ۲۶۸۷۱,۵ | ۲۹۸۲۸,۴ | ۶۸۹۴,۴ | ۱۵۶۸۷,۷ | ۵۲۷۸,۳ | ۷۰۶۵,۹ | ۳۷۸۴,۸ |
| ۱۳۸۳ | ۲۸۸۰۲,۷ | ۳۷۸۹۰,۸ | ۳۵۳۰۳,۹ | ۴۲۴۹۶,۴ | ۱۲۸۵۲ | ۲۲۴۳۶۰,۹ | ۹۳۴۰,۹ | ۱۴۳۹۶,۲ | ۵۸۶۰,۱ |
| ۱۳۸۴ | ۳۶۵۸۰,۹ | ۵۷۲۹۹,۳ | ۶۳۰۵۷,۱ | ۶۲۷۸۹,۶ | ۱۴۴۵۰,۲ | ۲۷۹۶۵۳,۹ | ۲۰۳۲۸,۶ | ۲۰۴۹۹ | ۸۰۴۱,۶ |
| ۱۳۸۵ | ۴۰۷۸۹ | ۹۰۶۲۶,۹ | ۵۷۱۸۹,۱ | ۱۷۶۶۳۲,۴ | ۵۴۶۳۹,۹ | ۵۶۸۰۷۰ | ۳۶۸۰۶,۶ | ۲۱۳۹۶ | ۱۱۴۸۳ |
| ۱۳۸۶ | ۵۱۰۱۲,۶ | ۱۶۶۸۰۱,۵ | ۶۳۲۶۶,۱ | ۲۵۸۳۱۵,۸ | ۷۰۳۳۷,۵ | ۷۸۴۶۷,۷ | ۲۹۴۳۱,۸ | ۲۵۳۳۳,۳ | ۱۴۱۸۱ |
| ۱۳۸۷ | ۶۳۶۹۰ | ۱۲۲۴۵۲,۱ | ۵۶۹۰۱,۱ | ۳۰۶۶۱۱ | ۷۸۲۵,۵ | ۸۱۷۶۷۶,۵ | ۲۶۱۶۲,۸ | ۲۷۹۲۱,۳ | ۱۳۱۲۲,۷ |
| ۱۳۸۸ | ۹۲۸۱۳,۳ | ۱۰۷۰۹۵,۲ | ۲۷۰۵۲,۵ | ۵۷۷۶۵۵,۸ | ۷۶۹۹۳,۸ | ۷۷۱۷۳۶,۱ | ۲۱۶۸۲,۱ | ۳۲۲۱۱,۷ | ۱۴۸۸۳,۳ |
| ۱۳۸۹ | ۱۱۹۵۷۵,۵ | ۱۲۶۷۲۴,۲ | ۲۱۷۰۰,۶ | ۱۰۹۲۲۶۲,۶ | ۱۳۱۷۲۹,۳ | ۹۰۲۳۷۰,۲ | ۲۲۶۰۲,۲ | ۶۶۸۱۱,۱ | ۱۹۴۷۳,۴ |
| ۱۳۹۰ | ۱۷۸۴۸۳,۵ | ۱۲۶۲۴۰,۴ | ۲۰۱۲۶,۳ | ۱۲۸۴۹۲,۱ | ۱۴۹۷۲۶,۱ | ۱۰۶۳۰۷۹,۸ | ۲۶۶۰۳ | ۲۷۷۶۵,۲ | ۳۰۰۳۷,۱ |
| ۱۳۹۱ | ۲۱۶۱۲۹,۷ | ۱۲۵۷۲۲,۲ | ۱۷۶۵۲,۶ | ۱۵۸۱۴۵۶,۱ | ۱۸۹۵۲۵,۷ | ۱۱۹۱۲۹۶,۲ | ۲۷۶۶۲,۸ | ۱۰۳۷۲۴,۳ | ۴۴۱۳۱,۹ |
| ۱۳۹۲ | ۲۸۱۳۹۴,۲ | ۱۷۹۷۵۶,۶ | ۱۷۹۴۸,۸ | ۲۲۵۱۹۳,۵ | ۲۵۱۹۰۶,۵ | ۱۴۹۴۳۳۱,۱ | ۲۶۴۳۳,۷ | ۱۶۰۱۲۵,۸ | ۴۹۴۴۶,۹ |
| ۱۳۹۳ | ۳۱۶۸۶۱,۳ | ۱۵۶۰۵۸,۹ | ۲۵۸۵۶,۴ | ۲۶۱۵۳۹۰,۹ | ۲۸۶۳۹۷,۷ | ۱۸۳۵۸۵۳,۲ | ۲۷۶۶۶,۶ | ۱۹۲۸۱۵,۲ | ۵۷۸۵۶ |
| ۱۳۹۴ | ۳۶۵۹۰۰ | ۱۷۱۲۰۰ | ۲۵۹۰۰ | ۳۲۰۶۲۰۰ | ۳۰۵۹۰۰ | ۱۷۹۹۹۰۰ | ۱۷۶۰۰ | ۲۶۸۵۰۰ | ۷۹۷۰۰ |
| ۱۳۹۵ | ۴۴۲۷۰۰ | ۱۶۸۷۰۰ | ۳۰۵۰۰ | ۳۸۵۱۶۰۰ | ۳۲۴۵۰۰ | ۲۲۳۵۰۰ | ۳۰۳۰۰ | ۳۳۲۰۰۰ | ۸۰۲۰۰ |
| ۱۳۹۶ | ۵۹۵۲۰۰ | ۱۷۰۷۰۰ | ۶۶۱۰۰ | ۴۰۹۲۱۰۰ | ۴۶۸۷۰۰ | ۲۸۳۳۰۰۰ | ۲۵۶۰۰ | ۳۱۷۶۰۰ | ۸۰۳۰۰ |



بانک ها و موسسات اعتباری غیر بانکی



نمودار (۲) حجم کل اعتبارات بانک ها و موسسات اعتباری غیر بانکی (میلیارد ریال)

جداول و نمودارهای مربوط به بانک ها و موسسات اعتباری غیر بانکی نشان می دهد که عقود مشارکتی، عقود مبادله ای، قرض الحسنه و سپس سرمایه گذاری مستقیم، بیشترین سهام را در حجم اعتبارات اعطایی توسط بانک ها و موسسات اعتباری غیر بانکی در کشور طی یک دهه اخیر داشته اند، هر چند، قبل از سال ۱۳۸۸، سهم عقود مبادله ای بیشتر از عقود مشارکتی بوده است. همچنین مشاهده می شود که حجم کل اعتبارات اعطایی بانک ها و موسسات اعتباری غیر بانکی از کمتر از ۵۰۰۰۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۸ به بیش از ۴۵۰۰۰۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۶ رسیده است.



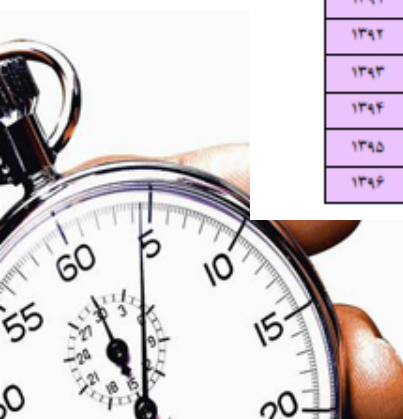
بانک های تجاری

جدول (۲-۳): حجم اعتبارات بانک های تجاری به تفکیک عقود (میلیارد ریال)

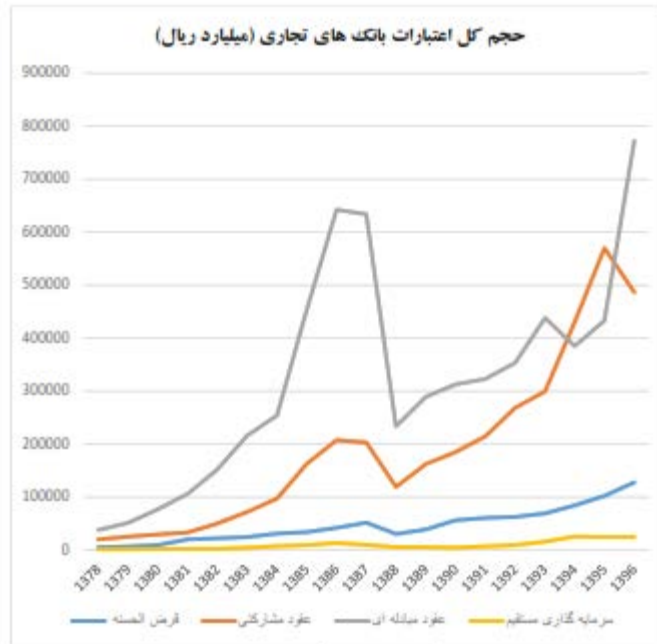
| سال | قرض الحسنه | عقود مشارکتی | عقود مبادله ای | سرمایه گذاری مستقیم |
|------|------------|--------------|----------------|---------------------|
| ۱۳۷۸ | ۵۴۷۶ | ۲۰۱۹۱ | ۳۷۹۶۱ | ۱۷۴۶ |
| ۱۳۷۹ | ۶۸۳۸,۱ | ۲۵۵۶۸,۱ | ۵۱۳۸۶,۱ | ۱۸۳۲,۶ |
| ۱۳۸۰ | ۹۵۱۷,۸ | ۲۹۶۴۰,۳ | ۷۶۹۳۱,۸ | ۱۹۵۷,۷ |
| ۱۳۸۱ | ۲۰۲۳۳,۸ | ۳۳۳۲۰,۲ | ۱۰۶۲۹۸ | ۲۳۹۴,۴ |
| ۱۳۸۲ | ۲۲۳۴۰,۵ | ۵۰۴۶۲,۴ | ۱۵۱۳۵۶,۸ | ۲۴۶۶,۹ |
| ۱۳۸۳ | ۲۴۵۸۰,۴ | ۷۲۰۰۰,۵ | ۲۱۶۱۸۴,۸ | ۴۳۵۹,۷ |
| ۱۳۸۴ | ۳۱۱۵۸,۹ | ۹۷۱۳۸,۴ | ۲۵۴۱۹۱,۷ | ۷۴۷۱,۵ |
| ۱۳۸۵ | ۳۳۹۳۸,۸ | ۱۶۲۷۶۰,۷ | ۴۵۳۴۵۸,۵ | ۹۵۶۵ |
| ۱۳۸۶ | ۴۲۰۴۵,۷ | ۲۰۷۳۶۵,۶ | ۶۶۱۳۱۳,۷ | ۱۳۳۹۴,۴ |
| ۱۳۸۷ | ۵۲۰۰۲,۵ | ۲۰۳۱۸۲,۹ | ۶۳۳۷۴۷,۲ | ۹۷۱۷,۷ |
| ۱۳۸۸ | ۳۰۲۹۶,۵ | ۱۱۹۴۲۶,۷ | ۲۳۳۴۲۸,۸ | ۵۷۱۱,۵ |
| ۱۳۸۹ | ۳۸۹۴۶,۳ | ۱۶۲۵۲۹ | ۲۸۹۵۳۰,۵ | ۵۶۲۸,۱ |
| ۱۳۹۰ | ۵۶۴۰۴,۶ | ۱۸۵۱۳۹,۹ | ۳۱۱۷۵۲ | ۴۹۶۳,۵ |
| ۱۳۹۱ | ۶۰۹۲۶,۸ | ۲۱۵۰۵۱,۲ | ۳۲۳۲۸۹,۹ | ۷۱۳۶,۸ |
| ۱۳۹۲ | ۶۲۸۱۲,۹ | ۲۶۸۶۵۸,۵ | ۳۵۳۴۸۲,۷ | ۹۳۵۱,۷ |
| ۱۳۹۳ | ۶۹۳۶۶ | ۲۹۹۵۶۳,۷ | ۴۳۸۲۱۴,۲ | ۱۶۲۴۰,۸ |
| ۱۳۹۴ | ۸۴۴۰۰ | ۴۳۰۸۰۰ | ۳۸۵۱۰۰ | ۲۵۶۰۰ |
| ۱۳۹۵ | ۱۰۲۳۰۰ | ۵۶۹۹۰۰ | ۴۳۱۰۰۰ | ۲۴۷۰۰ |
| ۱۳۹۶ | ۱۲۷۹۰۰ | ۴۸۸۸۰۰ | ۷۷۲۵۰۰ | ۲۴۷۰۰ |

جدول (۱-۳): حجم اعتبارات بانک های تجاری به تفکیک عقود (میلیارد ریال)

| سال | قرض الحسنه | مشارکت | سلف | مشارکت مدنی | جعاله | فروش اقساطی | اجاره به شرط تملیک | مشارکت حقوقی | سرمایه گذاری مستقیم |
|------|------------|---------|---------|-------------|----------|-------------|--------------------|--------------|---------------------|
| ۱۳۷۸ | ۵۴۷۶ | ۷۲۱۳ | ۷۱۶۰ | ۱۰۰۵۲ | ۲۱۲۷ | ۲۸۱۹۴ | ۴۸۰ | ۲۹۲۶ | ۱۷۴۶ |
| ۱۳۷۹ | ۶۸۳۸,۱ | ۹۳۸۲,۶ | ۱۰۱۰۴,۴ | ۱۲۹۸۳,۷ | ۲۵۱۰,۳ | ۳۸۰۴۸,۶ | ۷۲۲,۸ | ۳۲۰۱,۸ | ۱۸۳۲,۶ |
| ۱۳۸۰ | ۹۵۱۷,۸ | ۱۱۲۳۰,۶ | ۱۴۶۳۸,۳ | ۱۵۲۶۴,۵ | ۳۳۹۰,۶ | ۵۷۸۱۵,۴ | ۱۰۸۷,۵ | ۳۱۴۵,۲ | ۱۹۵۷,۷ |
| ۱۳۸۱ | ۲۰۲۳۳,۸ | ۱۵۴۴۷,۵ | ۱۷۷۲۸,۹ | ۱۵۱۲۱,۶ | ۳۷۵۴,۸ | ۸۳۳۶۹,۳ | ۱۴۴۵ | ۲۷۵۱,۱ | ۲۳۹۴,۴ |
| ۱۳۸۲ | ۲۲۳۴۰,۵ | ۲۳۳۵۵,۸ | ۲۱۷۲۰,۱ | ۲۳۱۵۴,۱ | ۵۶۳۱,۸ | ۱۲۳۳۲۹,۵ | ۱۸۷۵,۴ | ۳۹۵۲,۵ | ۲۴۶۶,۹ |
| ۱۳۸۳ | ۲۴۵۸۰,۴ | ۳۰۱۷۷,۴ | ۲۸۴۱۲ | ۳۲۹۶۱,۴ | ۸۸۸۷,۶ | ۱۷۵۱۵۹,۹ | ۳۷۲۵,۳ | ۸۸۶۱,۷ | ۴۳۵۹,۷ |
| ۱۳۸۴ | ۳۱۱۵۸,۹ | ۳۹۱۱۷,۸ | ۳۵۶۶۸,۶ | ۴۵۶۲۵,۴ | ۱۰۵۴۲,۳ | ۲۰۲۸۷۰,۳ | ۵۳۱۰,۵ | ۱۲۳۹۵,۲ | ۷۴۷۱,۵ |
| ۱۳۸۵ | ۳۳۹۳۸,۸ | ۵۹۴۲۵,۲ | ۴۹۸۷۲,۲ | ۹۰۵۶۶ | ۴۵۲۸۸,۴ | ۳۵۰۱۹۱,۸ | ۸۱۰۶,۱ | ۱۲۷۸۹,۵ | ۹۵۶۵ |
| ۱۳۸۶ | ۴۲۰۴۵,۷ | ۷۴۶۷۵,۳ | ۵۶۲۸۵ | ۱۲۰۵۸۳,۸ | ۵۸۹۷۵ | ۵۱۷۸۰۰,۴ | ۹۲۵۳,۳ | ۱۴۱۰۶,۵ | ۱۳۳۹۴,۴ |
| ۱۳۸۷ | ۵۲۰۰۲,۵ | ۵۵۰۴۴,۸ | ۴۸۹۴۷,۲ | ۱۳۰۵۰۲ | ۶۵۴۰۷,۱ | ۵۰۹۴۳۵,۸ | ۹۹۵۷,۱ | ۱۷۶۳۶,۱ | ۹۷۱۷,۷ |
| ۱۳۸۸ | ۳۰۲۹۶,۵ | ۳۱۱۸۸,۵ | ۱۳۱۸۷,۹ | ۷۶۸۷۴,۵ | ۳۸۱۹۶,۵ | ۱۸۰۲۴۷,۲ | ۱۸۶۱,۲ | ۱۱۳۳۳,۷ | ۵۷۱۱,۵ |
| ۱۳۸۹ | ۳۸۹۴۶,۳ | ۳۴۴۴۴,۴ | ۱۴۲۷۱,۶ | ۱۱۶۴۳۳,۱ | ۶۱۳۸۵ | ۲۰۷۳۸۱,۳ | ۶۶۹۲,۶ | ۱۱۴۵۱,۵ | ۵۶۲۸,۱ |
| ۱۳۹۰ | ۵۶۴۰۴,۶ | ۳۶۱۴۳,۹ | ۱۲۲۱۳,۵ | ۱۴۱۰۰۵,۳ | ۷۵۸۲۲,۸ | ۲۱۸۱۶۴,۵ | ۶۵۵۱,۲ | ۷۹۹۰,۷ | ۴۹۶۳,۵ |
| ۱۳۹۱ | ۶۰۹۲۶,۸ | ۳۵۷۸۴,۴ | ۹۰۷۰,۳ | ۱۷۱۶۶۶,۷ | ۸۶۳۳۱,۱ | ۲۲۰۹۱۱,۵ | ۶۹۷۷ | ۷۵۹۸,۱ | ۷۱۳۶,۸ |
| ۱۳۹۲ | ۶۲۸۱۲,۹ | ۳۸۶۷۰,۵ | ۶۶۵۹,۵ | ۲۴۴۷۷۰,۵ | ۹۷۰۶۵,۶ | ۲۴۵۳۲,۹ | ۷۲۴۴,۷ | ۵۲۱۷,۵ | ۹۳۵۱,۷ |
| ۱۳۹۳ | ۶۹۳۶۶ | ۳۷۰۷۶,۶ | ۱۰۴۱۹,۹ | ۲۵۳۱۱۷,۷ | ۱۰۳۷۱۵,۶ | ۳۱۵۳۷۷,۸ | ۸۷۰۰,۹ | ۹۳۶۹,۴ | ۱۶۲۴۰,۸ |
| ۱۳۹۴ | ۸۴۴۰۰ | ۴۳۰۰۰ | ۱۰۱۰۰ | ۳۷۳۸۰۰ | ۱۱۲۹۰۰ | ۲۵۷۲۰۰ | ۴۹۰۰ | ۱۳۱۰۰ | ۲۵۶۰۰ |
| ۱۳۹۵ | ۱۰۲۳۰۰ | ۵۲۰۰۰ | ۱۵۱۰۰ | ۴۷۷۴۰۰ | ۱۰۸۴۰۰ | ۲۹۶۹۰۰ | ۱۲۷۰۰ | ۴۰۵۰۰ | ۲۴۷۰۰ |
| ۱۳۹۶ | ۱۲۷۹۰۰ | ۵۸۳۰۰ | ۲۱۰۰۰ | ۳۸۶۰۰۰ | ۱۸۶۹۰۰ | ۵۵۱۰۰۰ | ۱۳۶۰۰ | ۴۲۵۰۰ | ۲۴۷۰۰ |



بانک های تجاری



نمودار (۳) حجم کل اعتبارات بانک های تجاری (میلیارد ریال)

جداول و نمودارهای مربوط به بانک های تجاری نشان می دهد که عقود مشارکتی، عقود مبادله ای، قرض الحسنه و سپس سرمایه گذاری مستقیم، بیشترین سهام را در حجم اعتبارات اعطایی توسط بانک های تجاری در کشور طی سال های ۱۳۷۸ تا ۱۳۹۳ داشته ولی به طور موقت، از سال ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵، عقود مشارکتی بر عقود مبادله ای فزونی پیدا کرده که مجدد بعد از سال ۱۳۹۵؛ این روند تغییر کرده است. همچنین مشاهده می شود که حجم کل اعتبارات بانک های تجاری از کمتر از ۱۰۰۰۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۸ به بیش از ۷۰۰۰۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۶ رسیده است.



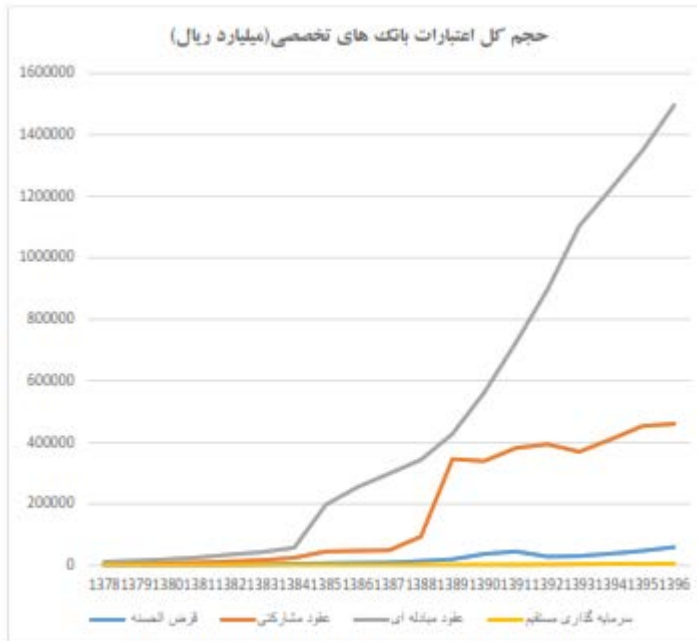
بانک های تخصصی

| سال | قرض الحسنه | عقود مشارکتی | عقود مبادله ای | سرمایه گذاری مستقیم |
|------|------------|--------------|----------------|---------------------|
| ۱۳۷۸ | ۶۲۳ | ۵۵۳۳ | ۱۱۸۱۱ | ۲۶۳ |
| ۱۳۷۹ | ۶۶۷,۷ | ۶۶۶۳,۹ | ۱۵۴۴۱,۶ | ۲۷۱,۱ |
| ۱۳۸۰ | ۱۱۲۴,۱ | ۷۵۶۵,۵ | ۱۹۹۴۲,۸ | ۲۷۰,۸ |
| ۱۳۸۱ | ۲۷۶۰,۹ | ۹۰۸۵,۱ | ۲۶۱۲۱,۵ | ۱۸۹,۷ |
| ۱۳۸۲ | ۳۴۳۱,۷ | ۱۱۴۴۳,۱ | ۳۵۰۳۷,۲ | ۱۱۰۹,۸ |
| ۱۳۸۳ | ۴۱۲۷,۱ | ۱۷۰۳۵,۴ | ۴۳۴۳۶,۸ | ۱۱۷۳,۴ |
| ۱۳۸۴ | ۵۱۶۴,۲ | ۲۴۵۶۲,۴ | ۵۷۱۲۸,۳ | ۱۵۵,۳ |
| ۱۳۸۵ | ۶۲۶۱,۹ | ۴۵۰۸۲ | ۱۹۷۴۹۰ | ۱۵۶,۲ |
| ۱۳۸۶ | ۷۹۱۲,۳ | ۴۷۴۲۹,۸ | ۲۵۴۴۳,۵ | ۴۳۱,۶ |
| ۱۳۸۷ | ۹۲۸۸,۹ | ۴۹۲۷۴,۸ | ۲۹۸۷۱,۸ | ۴۸۰,۲ |
| ۱۳۸۸ | ۱۲۷۹۲,۳ | ۹۳۸۴۳,۸ | ۳۴۳۷۷۹,۸ | ۱۹۳۷,۵ |
| ۱۳۸۹ | ۱۹۶۵۸,۵ | ۳۴۵۷۳۸,۵ | ۴۲۷۶۹۲,۳ | ۲۱۰۴,۱ |
| ۱۳۹۰ | ۳۷۵۴۵,۴ | ۳۳۹۵۱۷,۴ | ۵۶۱۶۸۸,۷ | ۲۲۵۲,۷ |
| ۱۳۹۱ | ۴۵۶۷۶,۳ | ۳۸۱۳۷۵,۱ | ۷۲۳۷۶۰,۴ | ۲۴۰۲,۷ |
| ۱۳۹۲ | ۲۸۳۹۸,۶ | ۳۹۳۵۵۴,۹ | ۸۹۶۸۶۶,۴ | ۳۳۴,۸ |
| ۱۳۹۳ | ۳۰۶۳۸,۹ | ۳۹۴۴۴۲ | ۱۱۰۳۹۵۱ | ۴۵۸۸,۶ |
| ۱۳۹۴ | ۳۷۹۰۰ | ۴۰۹۸۰۰ | ۱۲۳۳۷۰۰ | ۵۳۰۰ |
| ۱۳۹۵ | ۴۷۳۰۰ | ۴۵۳۵۰۰ | ۱۳۴۸۸۰۰ | ۵۳۰۰ |
| ۱۳۹۶ | ۵۹۵۰۰ | ۴۶۰۱۰۰ | ۱۴۹۶۴۰۰ | ۵۹۰۰ |

| سال | قرض الحسنه | مضاربه | سلف | مشارکت مدنی | جماله | فروش اقساطی | اجاره به شرط تملیک | مشارکت حقوقی | سرمایه گذاری مستقیم |
|------|------------|--------|---------|-------------|---------|-------------|--------------------|--------------|---------------------|
| ۱۳۷۸ | ۶۲۳ | ۱۱۶۹ | ۱۸۰۰ | ۳۶۸۶ | ۴ | ۹۶۷۴ | ۳۳۳ | ۶۷۸ | ۲۶۳ |
| ۱۳۷۹ | ۶۶۷,۷ | ۱۴۷۳,۲ | ۲۲۸۰,۵ | ۴۴۹۷,۱ | ۵۹,۳ | ۱۲۷۱۶,۸ | ۳۸۴,۸ | ۶۹۳,۶ | ۲۷۱,۱ |
| ۱۳۸۰ | ۱۱۲۴,۱ | ۱۷۷۶,۴ | ۳۰۳۹,۳ | ۵۰۸۸,۸ | ۲۵,۲ | ۱۶۴۱۲,۳ | ۴۶۶ | ۷۰۰,۳ | ۲۷۰,۸ |
| ۱۳۸۱ | ۲۷۶۰,۹ | ۲۴۹۱ | ۳۳۸۴,۶ | ۵۳۱۶,۳ | ۴۰,۶ | ۲۱۲۴۰,۶ | ۱۴۵۵,۷ | ۱۲۷۷,۸ | ۱۸۹,۷ |
| ۱۳۸۲ | ۳۴۳۱,۷ | ۳۲۴۸,۶ | ۴۳۴۹,۵ | ۶۴۱۶,۸ | ۳۳,۵ | ۲۸۸۷۷,۴ | ۱۶۷۶,۸ | ۲۷۶۷,۷ | ۱۱۰۹,۸ |
| ۱۳۸۳ | ۴۱۲۷,۱ | ۳۶۳۹,۴ | ۵۲۱۲,۹ | ۸۷۶۶ | ۷۴۰,۹ | ۳۶۰۵۷,۸ | ۱۴۲۵,۲ | ۴۶۳۰ | ۱۱۷۳,۴ |
| ۱۳۸۴ | ۵۱۶۴,۲ | ۵۴۰۶,۵ | ۶۳۰۴,۶ | ۱۲۸۸۸,۹ | ۸۸۷,۴ | ۴۸۱۳۴,۴ | ۱۷۰۱,۹ | ۶۲۷۷ | ۱۵۵,۳ |
| ۱۳۸۵ | ۶۲۶۱,۹ | ۲۵۹۱,۲ | ۷۰۱۱,۷ | ۳۶۶۶۷,۷ | ۳۵۷۲,۵ | ۱۸۳۰۸۷,۷ | ۳۸۱۸,۱ | ۶۰۲۳,۱ | ۱۵۶,۲ |
| ۱۳۸۶ | ۷۹۱۲,۳ | ۲۴۷۱,۳ | ۶۹۴۱,۳ | ۴۱۵۶۴ | ۴۱۸۱,۹ | ۳۳۹۷۳۷,۳ | ۳۵۷۵ | ۳۳۹۴,۵ | ۴۳۱,۶ |
| ۱۳۸۷ | ۹۲۸۸,۹ | ۲۴۶۷,۲ | ۷۹۴۹,۹ | ۴۲۹۹۳,۵ | ۴۴۰۷,۸ | ۲۸۲۹۳۰,۴ | ۳۵۸۳,۷ | ۳۸۱۴,۱ | ۴۸۰,۲ |
| ۱۳۸۸ | ۱۲۷۹۲,۳ | ۲۹۴۷,۴ | ۷۱۵۴,۹ | ۸۶۷۷۶,۸ | ۶۸۳۹,۹ | ۳۳۵۸۴,۸ | ۳۴۴۴,۲ | ۴۱۱۹,۶ | ۱۹۳۷,۵ |
| ۱۳۸۹ | ۱۹۶۵۸,۵ | ۷۶۰۸,۱ | ۶۶۶۰,۷ | ۳۳۳۴۵,۲ | ۱۴۴۹۰,۵ | ۴۰۲۲۱۴,۲ | ۴۳۴۶,۹ | ۴۷۰۵,۲ | ۲۱۰۴,۱ |
| ۱۳۹۰ | ۳۷۵۴۵,۴ | ۵۶۱۸,۳ | ۷۲۰۵,۶ | ۳۳۶۸۳۲,۴ | ۱۶۳۵۴,۹ | ۵۳۳۶۳۲,۲ | ۴۴۴۴ | ۷۰۶۶,۷ | ۲۲۵۲,۷ |
| ۱۳۹۱ | ۴۵۶۷۶,۳ | ۶۰۲۸,۷ | ۷۹۴۶,۵ | ۳۶۶۱۳۲,۲ | ۲۴۶۰۲,۴ | ۶۸۷۷۹۲,۲ | ۴۴۸۲,۳ | ۹۱۸۳,۲ | ۲۴۰۲,۷ |
| ۱۳۹۲ | ۲۸۳۹۸,۶ | ۶۷۰۲,۸ | ۸۷۰۴,۱ | ۳۷۷۸۹۵,۸ | ۵۰۹۰۸,۴ | ۸۳۸۲۵,۱ | ۴۴۲۸,۸ | ۸۹۵۶,۳ | ۳۳۴۰,۸ |
| ۱۳۹۳ | ۳۰۶۳۸,۹ | ۶۶۰۷,۲ | ۱۱۵۷۱,۵ | ۳۵۲۷۵۲,۱ | ۶۷۰۳۳,۵ | ۱۰۲۰۵۸۹ | ۴۷۵۷ | ۱۰۰۸۲,۷ | ۴۵۸۸,۶ |
| ۱۳۹۴ | ۳۷۹۰۰ | ۸۶۰۰ | ۱۴۶۰۰ | ۳۸۷۶۰۰ | ۷۷۳۰۰ | ۱۱۲۶۹۰۰ | ۴۹۰۰ | ۱۳۶۰۰ | ۵۳۰۰ |
| ۱۳۹۵ | ۴۷۳۰۰ | ۹۰۰۰ | ۱۳۸۰۰ | ۴۱۸۹۰۰ | ۸۸۳۰۰ | ۱۲۴۱۷۰۰ | ۵۰۰۰ | ۲۵۶۰۰ | ۵۳۰۰ |
| ۱۳۹۶ | ۵۹۵۰۰ | ۸۶۰۰ | ۱۷۵۰۰ | ۴۲۷۱۰۰ | ۱۰۵۹۰۰ | ۱۳۶۳۲۰۰ | ۹۸۰۰ | ۲۴۴۰۰ | ۵۹۰۰ |



بانک های تخصصی



نمودار (۴) حجم کل اعتبارات بانک های تجاری (میلیارد ریال)

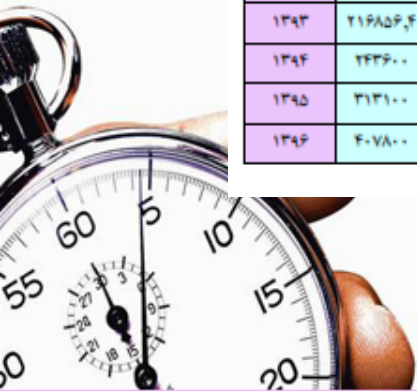
جداول و نمودارهای مربوط به بانک های تخصصی نشان می دهد که عقود مشارکتی، عقود مبادله ای، قرض الحسبه و سپس سرمایه گذاری مستقیم، بیشترین سهام را در حجم اعتبارات اعطایی توسط بانک های تخصصی در کشور طی سال های مورد بررسی (۱۳۷۸ تا ۱۳۹۶) داشته است. همچنین مشاهده می شود که حجم کل اعتبارات بانک های تخصصی از کمتر از ۲۰۰۰۰۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۸ به بیش از ۱۴۰۰۰۰۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۶ رسیده است.



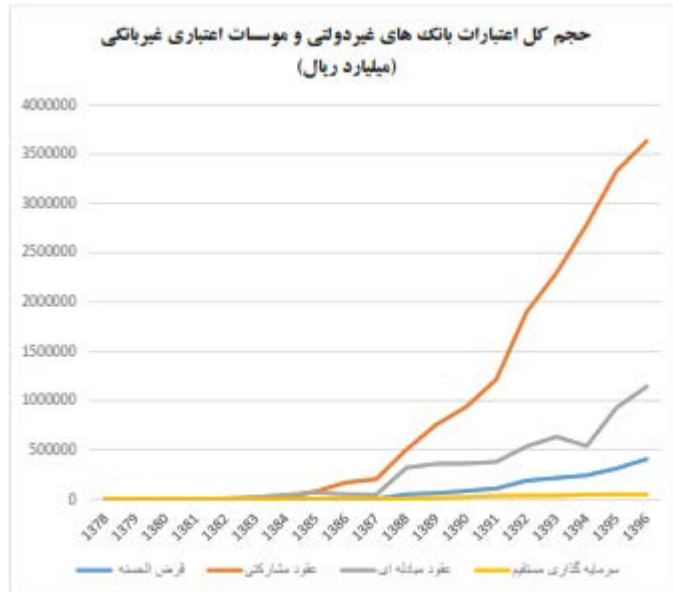
بانک های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی

| سال | قرض الحسنه | عقود مشارکتی | عقود مبادله ای | سرمایه گذاری مستقیم |
|------|------------|--------------|----------------|---------------------|
| ۱۳۷۸ | ۱ | ۲۱ | ۱۸۲ | ۰ |
| ۱۳۷۹ | ۱,۷ | ۶۵ | ۳۵۰,۹ | ۰ |
| ۱۳۸۰ | ۱,۹ | ۱۵۲,۲ | ۸۴۳,۶ | ۰ |
| ۱۳۸۱ | ۶,۹ | ۵۵۵,۵ | ۳۰۷۷,۶ | ۱۰ |
| ۱۳۸۲ | ۲۲,۷ | ۱۴۴۹,۷ | ۸۵۳۲,۹ | ۲۰۸,۱ |
| ۱۳۸۳ | ۹۵,۲ | ۵۷۷۴,۵ | ۲۲۲۳۶,۱ | ۳۲۷ |
| ۱۳۸۴ | ۲۵۷,۸ | ۱۸۸۱۷,۱ | ۴۵۹۶۹,۸ | ۴۱۴,۸ |
| ۱۳۸۵ | ۵۸۸,۳ | ۸۰۶۱۲,۶ | ۶۸۷۵۶,۹ | ۱۷۶۱,۸ |
| ۱۳۸۶ | ۱۰۵۴,۶ | ۱۷۰۸۵۵,۲ | ۵۰۷۹۹,۹ | ۳۵۵ |
| ۱۳۸۷ | ۲۳۹۸,۶ | ۲۰۴۲۲۶,۷ | ۴۶۲۴۶,۹ | ۲۹۲۴,۸ |
| ۱۳۸۸ | ۴۸۷۲۴,۵ | ۵۰۳۶۷۲,۲ | ۳۱۷۹۸۹,۹ | ۷۲۳۴,۳ |
| ۱۳۸۹ | ۶۰۹۷۰,۷ | ۷۵۵۵۳۰,۴ | ۳۶۱۰۷۹,۳ | ۱۱۷۴۱,۲ |
| ۱۳۹۰ | ۸۴۵۳۳,۵ | ۹۳۷۸۴۰,۴ | ۴۶۳۱۰۵,۱ | ۲۲۸۲۰,۹ |
| ۱۳۹۱ | ۱۰۹۵۲۶,۶ | ۱۲۱۴۴۸۶ | ۳۷۸۸۵۹,۱ | ۳۴۵۹۲,۴ |
| ۱۳۹۲ | ۱۹۰۱۸۲,۷ | ۱۸۹۷۵۲۸ | ۵۳۷۰۱۷ | ۳۶۷۵۴,۴ |
| ۱۳۹۳ | ۲۱۶۸۵۶,۴ | ۲۲۹۵۲۵۹ | ۶۳۳۸۹۱ | ۳۷۰۲۶,۶ |
| ۱۳۹۴ | ۲۴۴۶۰۰ | ۲۷۸۵۳۰۰ | ۵۴۰۵۰۰ | ۴۸۸۰۰ |
| ۱۳۹۵ | ۳۱۳۱۰۰ | ۳۳۳۸۸۰۰ | ۹۲۴۳۰۰ | ۵۰۲۰۰ |
| ۱۳۹۶ | ۴۰۷۸۰۰ | ۳۶۳۳۵۰۰ | ۱۱۴۲۵۰۰ | ۴۹۷۰۰ |

| سال | قرض الحسنه | مضاربه | سلف | مشارکت مدنی | جعاله | فروش اقساطی | اجاره به شرط تملیک | مشارکت حقوقی | سرمایه گذاری مستقیم |
|------|------------|----------|--------|-------------|----------|-------------|--------------------|--------------|---------------------|
| ۱۳۷۸ | ۱ | ۹ | ۱۰ | ۱۲ | ۱۳۶ | ۳۶ | ۰ | ۰ | ۰ |
| ۱۳۷۹ | ۱,۷ | ۳۰ | ۱۶,۲ | ۲۱,۶ | ۱۸۶,۹ | ۱۶۷,۸ | ۰ | ۱۳,۶ | ۰ |
| ۱۳۸۰ | ۱,۹ | ۸۸,۹ | ۷۸,۱ | ۴۱,۲ | ۳۳۲,۹ | ۴۰۶ | ۲۶,۶ | ۲۲,۱ | ۰ |
| ۱۳۸۱ | ۶,۹ | ۲۲۸,۷ | ۳۸۵ | ۱۹۲,۸ | ۸۴۵ | ۱۲۴۷,۸ | ۴۹۹,۶ | ۱۳۴ | ۱۰ |
| ۱۳۸۲ | ۲۲,۷ | ۸۴۶,۵ | ۸۰۱,۹ | ۲۵۷,۵ | ۱۴۴۴,۱ | ۴۵۷۰,۸ | ۱۷۲۶,۱ | ۳۴۵,۷ | ۲۰۸,۱ |
| ۱۳۸۳ | ۹۵,۲ | ۴۰۷۴ | ۱۶۷۹ | ۷۶۹ | ۳۲۲۳,۵ | ۱۳۱۴۳,۲ | ۴۱۹۰,۴ | ۹۰۴,۵ | ۳۲۷ |
| ۱۳۸۴ | ۲۵۷,۸ | ۱۲۷۷۵ | ۱۲۸۳,۹ | ۴۲۸۵,۳ | ۳۰۲۰,۵ | ۲۸۴۴۹,۲ | ۱۳۳۱۶,۲ | ۱۷۵۶,۸ | ۴۱۴,۸ |
| ۱۳۸۵ | ۵۸۸,۳ | ۲۸۶۱۰,۵ | ۳۰۵,۲ | ۴۹۴۱۸,۷ | ۱۰۷۷۹ | ۳۴۷۹۰,۵ | ۲۲۸۸۲,۲ | ۲۵۸۳,۴ | ۱۷۶۱,۸ |
| ۱۳۸۶ | ۱۰۵۴,۶ | ۶۹۶۵۴,۹ | ۳۷,۸ | ۹۶۱۶۸ | ۷۲۲۰,۶ | ۲۶۹۳۸ | ۱۶۶۰۳,۵ | ۵۰۳۲,۳ | ۳۵۵ |
| ۱۳۸۷ | ۲۳۹۸,۶ | ۶۴۴۰,۱ | ۴ | ۱۳۳۸۱۵,۵ | ۸۴۱۰,۶ | ۲۵۳۱۰,۳ | ۱۲۶۲۲ | ۶۶۷۱,۱ | ۲۹۲۴,۸ |
| ۱۳۸۸ | ۴۸۷۲۴,۵ | ۷۲۹۵۹,۳ | ۶۷۰,۷ | ۴۱۳۹۸۴,۵ | ۲۹۹۵۷,۴ | ۲۶۵۶۳۸,۱ | ۱۵۶۸۶,۷ | ۱۶۷۲۸,۴ | ۷۲۳۴,۳ |
| ۱۳۸۹ | ۶۰۹۷۰,۷ | ۸۴۴۷۱,۷ | ۷۸۸,۱ | ۶۴۴۰۴,۳ | ۵۵۸۵۳,۸ | ۲۹۲۶۷۴,۷ | ۱۱۷۶۲,۷ | ۲۸۶۵۴,۴ | ۱۱۷۴۱,۲ |
| ۱۳۹۰ | ۸۴۵۳۳,۵ | ۸۴۴۷۸,۲ | ۷۱۷,۲ | ۸۰۰۶۵۴,۴ | ۵۷۵۴۹ | ۲۹۱۲۸۱,۱ | ۱۳۵۵۷,۸ | ۵۲۷۰۷,۸ | ۲۲۸۲۰,۹ |
| ۱۳۹۱ | ۱۰۹۵۲۶,۶ | ۸۳۹۱۷,۱ | ۶۳۵,۸ | ۱۰۴۴۴۶ | ۷۹۵۹۲,۲ | ۲۸۲۶۵۵,۵ | ۱۵۹۷۵,۶ | ۸۶۹۴۳ | ۳۴۵۹۲,۴ |
| ۱۳۹۲ | ۱۹۰۱۸۲,۷ | ۱۰۲۳۰۲,۳ | ۱۸۳۱,۲ | ۱۶۴۹۲۷۳ | ۱۰۳۹۳۲,۵ | ۴۱۸۲۷۳,۱ | ۱۲۹۸۰,۲ | ۱۴۵۹۵۲ | ۳۶۷۵۴,۴ |
| ۱۳۹۳ | ۲۱۶۸۵۶,۴ | ۱۱۲۳۷۵,۱ | ۳۸۶۵ | ۲۰۰۹۵۲۱ | ۱۱۵۶۳۰,۶ | ۴۹۹۸۶,۷ | ۱۴۵۰۸,۷ | ۱۷۳۴۶۳,۱ | ۳۷۰۲۶,۶ |
| ۱۳۹۴ | ۲۴۴۶۰۰ | ۱۱۸۷۰۰ | ۱۲۰۰ | ۲۴۴۴۸۰۰ | ۱۱۵۷۰۰ | ۴۱۵۸۰۰ | ۷۸۰۰ | ۲۲۱۸۰۰ | ۴۸۸۰۰ |
| ۱۳۹۵ | ۳۱۳۱۰۰ | ۱۰۷۷۰۰ | ۱۶۰۰ | ۲۹۵۵۳۰۰ | ۱۲۷۸۰۰ | ۷۸۷۲۰۰ | ۱۲۶۰۰ | ۲۶۵۹۰۰ | ۵۰۲۰۰ |
| ۱۳۹۶ | ۴۰۷۸۰۰ | ۱۰۳۸۰۰ | ۲۵۶۰۰ | ۳۳۷۹۰۰۰ | ۱۵۵۹۰۰ | ۹۴۸۸۰۰ | ۱۲۲۰۰ | ۲۵۰۷۰۰ | ۴۹۷۰۰ |



بانک های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی



نمودار (۵) حجم کل اعتبارات بانک های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی (میلیارد ریال)

جداول و نمودارهای مربوط به بانک های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی نشان می دهد که عقود مشارکتی، عقود مبادله ای، قرض الحسنه و سپس سرمایه گذاری مستقیم، بیشترین سهم را در حجم اعتبارات اعطایی توسط بانک های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی در کشور طی سال های مورد بررسی (۱۳۷۸ تا ۱۳۹۶) داشته است. همچنین مشاهده می شود که حجم کل اعتبارات بانک های غیر دولتی و موسسات اعتباری غیر بانکی از کمتر از ۵۰۰۰۰۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۷۸ به بیش از ۳۵۰۰۰۰۰۰ میلیارد ریال در سال ۱۳۹۶ رسیده است.



راهکارهای کاهش حجم اعتبارات بانکی

در محور کاهش حجم اعتبارات بانکی به منظور کنترل نقدینگی موجود، لازم است که :

- سپرده های کلان و تراکنش های آنها کنترل شده و مجوز افتتاح سپرده های سرمایه گذاری دو ساله و بالاتر داده شود. در این میان فروش اوراق و دارایی های دولتی و سپرده گذاری منابع حاصله در بانکها با هدف جمع آوری نقدینگی مردم و وارد نکردن آن به اقتصاد، در کنار اجرای مالیات ستانی از عایدی سرمایه و ثبات بخشی به بازار ارز و سکه نیز می تواند راهکارهای موثر کنترل نقدینگی موجود باشد.
- در عین حال، در شرایطی که توزیع سپرده های بانکی به شدت متمرکز است، کنترل سپرده های کلان ضرورت جدی می یابد، زیرا انتقال پول تنها از چند حساب معدود، می تواند موجب التهابات جدی در بازارهای مختلف و بروز شوک قیمتی بر دارایی ها شود. از سوی دیگر، در حال حاضر بانک ها نمی توانند سپرده های سرمایه گذاری بیش از یک ساله افتتاح کنند، در حالی که سپرده های بلندمدت مانند گای بیشتری دارند؛ به ویژه آنکه جریمه برداشت پیش از سررسید آنها بالا و قابل توجه باشد.



راهکارهای کاهش حجم اعتبارات بانکی

- همچنین اجرای مالیات بر عایدی سرمایه و ثبات بخشی به بازار طلا و ارز، انگیزه سفته بازی را کاهش داده و از افزایش سرعت گردش نقدینگی جلوگیری می کند؛ اگرچه، ایجاد یک بازار عمیق ارز با نرخ آزاد در کنار مداخله ارزی هوشمند بانک مرکزی و تأسیس بازار مشتقات ارزی برای پوشش ریسک و سفته بازی کنترل شده که البته فضا و فرصتی برای مداخله ریالی بانک مرکزی را فراهم می کند، نیز به میزان زیادی منجر به کاهش بیش از پیش نوسانات ارزی خواهد شد که به نوبه خود، تأثیر زیادی بر سرعت گردش نقدینگی دارد.
- فروش اموال مازاد بانکها و دیگری تسویه مطالبات غیرجاری بدهکاران بانک ها با سپرده های این بدهکاران در بانک های دیگر از جمله راهکارهای کاهش اعتبارات بانکی است. در این صورت، علاوه بر وصول مطالبات بانک ها، حجم نقدینگی کاهش می یابد.



راهکارهای کاهش حجم اعتبارات بانکی

□ در نهایت، به نظر می‌رسد که اجرای راهکارهای مذکور، متضمن اطلاع کامل نسبت به اطلاعات و سوابق عملکردی و همچنین ذی نفعان اصلی کلیه دارندگان حساب‌های سپرده‌ای در شبکه بانکی با اولویت سپرده‌های کلان و تراکنش‌های آنها است؛ از سوی دیگر ضروری است بانک مرکزی نظام کنترلی دقیق‌تری را بر بانک‌ها اعمال کند؛ به گونه‌ای که ضمن تسهیل رصد و نظارت بر سپرده‌های کلان و تراکنش‌های بزرگ بانکی، بر تصمیمات هیات مدیره و هیات عامل درباره اعطای تسهیلات کلان و سرمایه‌گذاری‌های بانکی‌ها و همچنین نرخ سود سپرده‌ها نظارت فعال داشته باشد.



چهار چیز است که نمی‌توان آن‌ها را بازگرداند:

سنگ...

پس از رها کردن!

حرف...

پس از گفتن!

موقعیت...

پس از بر پایان یافتن!

و زمان...

پس از گذشتن!

پایان





با تشکر از توجه شما